
TELEMEDICINE PRACTICE FOR TOURISM HEALTH PREVENTION AND DEVELOPMENT

Stoyanka Petkova Petkova - Georgieva University “Prof. Dr A. Zlatarov”, Bourgas, Bulgaria, s.p.petkova@gmail.com

Abstract: In this study is made a parallel between the common benefits of the activity sequence for the telemedicine practice and the tourism health prevention and development. The basic thesis is that such symbiosis may improve the access to specialized health services in regions that there is a lack of specialist doctors or in regions with difficult access to healthcare services but at the same time intensively visited by tourists. By the usage of the telemonitoring a large number of health care problems can be solved especially when there is a language barrier between the tourist that needs a health care service and there isn't any adequate at the region of his residence. The benefits are not only connected with the improvement of the tourist-patient healthcare but could lead to effectiveness increasing of the health care system in the country – touristic destination. The sequence between the telemedicine with tourist healthcare could also improve the life quality chronically ill tourist-patients and as a whole to prevent the needless and expensive for the tourists stay at a hospital.

Keywords: telemedicine, health care tourism, health insurance system, healthcare.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ТЕЛЕМЕДИЦИНАТА ЗА РАЗВИВАНЕ НА ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ**Стоянка Петкова Петкова - Георгиева**Университет „Проф. д-р А. Златаров”, Бургас, България, s.p.petkova@gmail.com

Резюме: В статията се прави паралел на общите ползи от взаимно съчетаване на дейностите по прилагане на телемедицина и развиване на здравен туризъм. Основната теза е, че такава симбиоза може да подобри достъпа до специализирани здравни услуги в райони, страдащи от недостиг на лекари специалисти, или в области със затруднен достъп до здравни услуги, но същевременно интензивно посещавани от туристи. Посредством телемониторинга могат да се решават редица проблеми от здравно естество, особено когато съществува езикова бариера между турист, нуждаещ се от достъп до здравна услуга и липсата на адекватна такава в региона на пребиваването му. Ползите не се ограничават само до подобряване на грижите за туриста – пациент, но и могат да повишат като цяло ефективността на системата на здравеопазване в държавата – туристическа дестинация. Съчетаването на телемедицината със здравния туризъм може да подобри качеството на живота на хронично болни туристи - пациенти и като цяло да се прекратят излишните и скъпи за туристите престои в болница.

Ключови думи: телемедицина, здравен туризъм, здравно осигуряване, здравна система.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Телемедицината е процес на предоставяне от разстояние на здравни услуги. Чрез практическото ѝ приложение може да се подобри живота на хората — както на пациенти, така и на работата на здравните специалисти. Пациенти, лекувани посредством телемедицина могат да бъдат и туристите в дадена държава. Същевременно, развиването на предоставянето на здравни услуги чрез телемедицина може да подобри усилията, свързани със справянето с предизвикателствата в световните практики за ефективно устройство на системите на здравеопазване.

Здравният туризъм може да бъде определен като целенасочена дейност, включваща пътуването и пребиваването на хора с цел превенция, поддържане, стабилизиране или възстановяване на физическото, интелектуалното и социалното благосъстояние и статус чрез ползване на специфични здравни услуги на място, което е различно от това на тяхното постоянно местоживеене и работа (Караджова, Петкова – Георгиева, 2016).

Населението застарява и все по-често живота на хората е съпътстван от хронични заболявания. Тяхното здравословно състояние често изисква повишено внимание от страна на медиците. В отдалечени райони и за някои специалности медицинската помощ може да не е на разположение толкова лесно или толкова често, както би изисквало тяхното здравословно състояние (Petkova – Georgieva, 2017b).

В последно време в света се наблюдава нарастване на интереса към лечебно-оздравителния туризъм, което се свързва с ръста на урбанизацията и индустриализацията, бързите темпове на живот и множеството стресови ситуации, ръста на информационния поток, неблагоприятната екологическа обстановка и обездвижването, характерни за бита и трудовата дейност на съвременния човек (Петкова – Георгиева, 2017).

Въпреки потенциала на телемедицината, ползите от нея и техническата зрелост на приложенията, използването на телемедицински услуги все още е ограничено и пазарът остава силно разпокъсан. Макар много държави да изразиха своята решимост за по-широко прилагане на телемедицината, повечето телемедицински инициативи не са нищо повече от единични, малки по мащаб проекти, които не са интегрирани в системите на здравеопазването.

Признато е, че интегрирането на тези нови видове услуги в системите на здравеопазването е изпълнена с предизвикателства задача. В този контекст, предизвикателство е и съчетаването на телемедицина със здравен туризъм. За целта е необходимо да се насърчат всички държавите в това начинание като се посочат основните пречки, спъващи по-широкото използване на телемедицината, оказване на помощ за тяхното преодоляване и предоставяне на нужните данни за изграждане на доверие и приемане.

Изследването в статията е фокусирано върху следните направления:

- Разкриване на ролята на телемедицината като нова посока на общественото здраве в съвременния свят и в частност ползите от приложениято ѝ за предоставяне на здравни услуги на туристи-пациенти;
- Разглеждане на телемедицината като средство за повишаване на ефективността на терапевтичния и диагностичния процес при туристи-пациенти.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Телемедицината е начин за предоставяне на медицински услуги на разстояние с помощта на съвременни технологии и специално оборудване. Това не е отделна медицинска наука, а само помощно средство за диагностициране, лечение и профилактика на заболявания.

Телемедицината обхваща широка гама от услуги. Услугите, които най-често се споменават в партньорски оценки са телерентгенологията, телепатологията, теледерматологията, телеконсултирането, телемониторингът, телехирургията и телеофтальмологията. Други потенциални услуги включват центрове за телефонни услуги, информационни центрове за пациенти, дистанционни консултации/електронни визитации или видеоконференции между здравни специалисти. Всички изброени телемедицински услуги могат да се предоставят и на нуждаещи се от тях туристи.

3. ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТЕЛЕМЕДИЦИНСКИТЕ УСЛУГИ В ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА.

Това е система, напълно подчинена на интересите на пазара. В основата на дейностите по предоставяне на телемедицински услуги е предаването на медицинска информация между отдалечени места, където се намират пациенти, лекари, други доставчици на медицински грижи, между отделните лечебни заведения. Телемедицината включва използването на телекомуникации за свързване на медицински специалисти с клиники, болници, лекари, пациенти от разстояние с цел диагностика, лечение, консултиране и учене през целия живот (Терзиев, Ничев, Симеонов, 2018а-с).

Технологично, този вид на телекомуникациите следва да гарантират директен трансфер на медицинска информация в различни формати (медицинска история, лабораторни данни, рентгенови лъчи и констатации КТ, видео, ултразвук и т.н.), както и видео-конферендна връзка в реално време между доставчиците на услуги или лекари и пациенти. В този смисъл при пациент-турист в помощ ще е справянето с езиковата бариера, защото лекуващият лекар може да бъде избран и в зависимост от степен на владеене на чуждия език.

Използването на телемедицина позволява, например, да се предоставят консултантски медицински услуги в области, където пациентите нямат възможност да получат помощта на тесни специалисти директно в лечебното заведение. Но в огромните мегаполиси и развитите страни телемедицината е не по-малко важна. Благодарение на това разходите за лечение са значително намалени, качеството на диагностиката се увеличава и се осъществява възможността за дистанционно наблюдение на здравословното състояние. Това е особено важно за пациентите с хронични заболявания и възрастните хора. Глобалният телемедицински пазар може да бъде категоризиран според няколко критерия, сред които:

- Природата на отдалеченото взаимодействие (клиника - клиника, клиника - дом на пациента);

- Технологични параметри на взаимодействието (системи за мониторинг, комуникационни и комуникационни канали, измервателни уреди и сензори, видеоконферентни системи, бази данни, мобилни и "преносими" технологии и др.);

- Целта на приложението (медицинско образование, диагностика, мониторинг, консултиране, лечение).

В зависимост от това се използват различни подходи за проектиране и разработване на софтуерни решения и съответно за различни инструменти. Но тъй като тези сегменти са тясно преплетени, разработчикът трябва да притежават умения и опит в различни области на развитие, включително опит с интегрирани решения, мобилни и облачни технологии и протоколи, специфични за медицинската промишленост (Янакиева, 2018).

Наредби за използването на компютри в медицината, медицинския преглед, телемедицината и медицинската етика, са приети от Световната медицинска асамблея през 80-90-те години на миналия век.

Международни програми в областта на телемедицината:

- MDIS - европейска информационна система за донорите на костен мозък;
- EPIC - европейски модел за интегрирано лечение;
- FEST - база от знания за европейските телемедицински услуги;
- ISAAC е интегрирана телекомуникационна система;
- SHINE - стратегическа здравна информационна мрежа на Европа;
- TELEPRIM - телематични услуги за първа помощ;
- TRILOGY - телематични услуги на системата за здравеопазване.

Днес телемедицината изпълнява широк спектър от задачи и е достъпна за значително по-голям брой пациенти. Това стана възможно благодарение на бързото нарастване на проникването на смартфоните. Лесен достъп до мобилни решения и лекота на използване са увеличили привлекателността на телемедицината за пациентите, така и възможност за намаляване на времето и разходите за медицинско лечение и диагностика.

За медицинските институции въвеждането на телемедицински технологии означава намаляване на броя на посещенията на пациентите, продължителността на престоя им в болницата, възможността за предоставяне на персонализирана медицинска помощ, диагностициране на заболявания и като цяло подобряване на качеството на грижите. Всичко това води до намаляване на разходите и увеличаване на печалбите. Пациентите, от своя страна, могат да наблюдават здравето си у дома, да получават високоспециализирани грижи дори в отдалечени региони, да наблюдават приема на лекарства - всичко това позволява да се подобри качеството на живот на пациентите. Разработването на нови технологии, например интернет, на 5G, както и увеличаването на достъпността на облачните решения ще допринесат допълнително за подобряването на телемедицината и мобилните здравни решения. Не случайно броят на компаниите, ангажирани с разработването на мобилни решения в медицинската област, вече расте. Това са мобилни устройства за фитнес и поддържане на здравословен начин на живот и медицински устройства за извънболнична употреба, като електрокардиографи, тонометри, глюкомери и решения за дистанционно предаване на медицинска информация.

4. ТЕЛЕМОНИТОРИНГ – ИЗКЛЮЧИТЕЛНА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ОБСЛУЖВАНЕ НА ПАЦИЕНТИ-ТУРИСТИ С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ.

Телемониторингът представлява телемедицинска услуга, целяща следене от разстояние на здравословното състояние на пациентите. Събирането на данни може да се извършва или автоматично чрез персонални устройства за следене на здравословното състояние, или с активно съдействие от страна на пациента (например чрез въвеждане посредством основаващо се на системата уеб средство на резултатите от измерването на теллото или на дневното ниво на захар в кръвта). След като данните се обработят и предадат на съответните здравни специалисти, те могат да бъдат използвани за оптимизиране на протоколите за мониторинг и лечение на пациента.

Телемониторингът е особено полезен при лица с хронични заболявания (като диабет или хронична сърдечна недостатъчност). Много от тези пациенти — които често са по-възрастни хора — се нуждаят от редовно следене поради продължителността на тяхното заболяване, характера на здравословното им състояние и медикаментите, които използват те.

Телемониторингът подпомага пациентите и здравните специалисти. Неговото използване може да позволи по-ранно откриване на симптоми и влошени здравни показатели отколкото по време на рутинна или спешна консултация, благодарение на което да се вземат коригиращи мерки преди да се появят по-сериозни

усложнения. Той може да има за резултат и намаляване на честотата на посещаване на здравни заведения, като по този начин се подобри качеството на живот на пациентите.

Телемониторингът притежава специфични характеристики:

- Той може да допринесе за реорганизиране и пренасочване на ресурси на здравеопазването — например чрез намаляване на посещенията в болница, като по този начин допринесе за по-голяма ефективност на системите на здравеопазването.
- Доказано е, че той повишава качеството на грижите за пациентите и особено за хронично болни пациенти. В контекста на застаряването на населението и на растящото бреме на хроничните заболявания, ползите, които могат да се осигурят от неговото по-широко прилагане, са от решаващо значение. Той изисква последователен подход и партньорство с участието на пациенти, здравни специалисти, доставчици на здравни услуги, за да се осигури устойчивост на услугите.

5. КАК МОЖЕМ ДА НАПРАВИМ ТЕЛЕМЕДИЦИНАТА РЕАЛНА ЗА ПАЦИЕНТИ-ТУРИСТИ?

Спешна е нуждата да се осигури по-широко предоставяне на телемедицински услуги и на иновативни, базиращи се на ИКТ средства за управление на хронични заболявания.

Целта е необходимо постигането на широкомащабно и ползотворно предоставяне на телемедицински услуги чрез съсредоточаване върху три стратегически набора от действия:

- Изграждане на доверие в телемедицинските услуги и тяхното приемане
- Внасяне на правна яснота
- Решаване на техническите проблеми и улесняване на развитието на пазара.

Тези различни набори от действия са отчасти свързани помежду си.

5.1. Изграждане на доверие в телемедицинските услуги и тяхното приемане

Съществуват ограничени доказателства за икономическата ефективност на телемедицинските услуги в широк мащаб. Все още е нужно подобряване на информираността, доверието и приемането от страна на здравните органи, специалистите и пациентите.

Различни проучвания показваха ползи в малък мащаб за пациенти и системи на здравеопазването.

Може да се окаже трудно да се определи точна парична стойност за факторите, които допринасят за повишаване на ефективността и за икономия на разходи, като например: намален брой неблагоприятни събития в здравеопазването; намален брой медицински рецепти; увеличено време за работа или по-добро качество на живот на пациентите. Икономии на здравни разходи могат да се постигнат в сектор, различен от този, в който е било инвестирано. Например, инвестициите в телемониторинг на пациенти с хронична сърдечна недостатъчност в сектора на първичната лекарска помощ могат да доведат до икономии в болниците чрез по-малко на брой или по-кратки болнични престои. Понякога ползите от дадено действие, както и пълните последици от дадено бездействие могат да се установят едва за по-дълъг период от време и в по-широк контекст.

Системите на здравеопазването се съсредоточават върху отговарянето на нуждите на пациентите. Следователно постигането на потенциала на телемедицината зависи от убедеността на пациентите в нейната способност да отговори на техните здравни нужди. Приемането от пациентите зависи в решаваща степен от приемането от страна на лекуващите ги здравни специалисти предвид на високата степен на доверие на първите към последните.

Важен фактор за осигуряване на доверието на здравните специалисти и на приемането от тяхна страна е по-широкото разпространение на данни за ефективността на телемедицинските услуги, както и за техните характеристики по отношение на безопасността и удобството от прилагането им. Както за здравните специалисти, така и за пациентите - туристи, адекватните мерки за оценка на потребностите и за обучение ще играят важна роля, за да се гарантира, че са налице необходимите умения и познаване на инструментите, както и добро разбиране на условията на взаимодействие, в които се използват те.

По-широкото прилагане на телемедицината и по-специално на телемониторинга повдига нови въпроси от етичен характер — особено поради начина, по който се влияе на отношенията между пациента и лекаря. Здравни специалисти и пациентски организации изразиха своето намерение да работят върху различни насоки в отговор на тези въпроси. Ще бъде приветствана всяка една инициатива в тази област, движена от нуждите на потребителите и целяща повишаване на доверието в телемедицината и нейното приемане от страна на пациентите и здравните специалисти в интерес на безопасността и грижите.

Аспектите, свързани с неприкосновеността на личния живот и сигурността, също са основни компоненти на процеса на изграждане на доверие в телемедицинските системи. Зачитането на правата на човека и

основните свободи като основните права на личен живот и защита на личните данни трябва да е гарантирано по време на събирането и обработването на лични данни, особено по отношение на здравето. Както при всяко друго предаване на лични данни, свързани със здравето, телемедицината може да породи риск за правото на защита на данните (в смисъл, че разкриването на здравословното състояние или на диагноза може да повлияе отрицателно върху личния и професионалния живот на определено лице). Винаги, когато се предоставят телемедицински услуги, систематично следва да се вземат под внимание аспектите по защита на личните данни. Във всички случаи от съществено значение е спазването на всички разпоредби относно защитата на личните данни (Бозова, 2018).

5.2. Внасяне на правна яснота

Макар че телемедицината може да представлява интересна възможност за много здравни заведения, липсата на правна яснота многократно се споменава при консултациите със заинтересовани страни като пречка за нейното по-широко приложение.

Първостепенната цел на предоставянето на правна яснота в тази област е да се гарантира развитието на телемедицината по такъв начин, че тя да бъде от полза за грижите за пациентите, като същевременно се осигуряват неприкосновеност на личния живот и най-високи стандарти за безопасност на пациентите.

Липсата на правна яснота — по-специално по отношение на лицензирането, акредитирането и регистрирането на телемедицински услуги и специалисти, отговорността, възстановяването на разходите, юрисдикцията — е голям проблем за телемедицината и особено за телерентгенологията. Трансграничното предоставяне на телемедицински услуги също така изисква правно изясняване във връзка с неприкосновеността на личния живот (Terziev, Vanabakova, Georgiev, 2018d-f).

5.3. Решаване на техническите проблеми и улесняване на развитието на пазара

Макар някои телемедицински услуги да съществуват отдавна и повечето ИКТ да са на разположение от доста време, все още има области, в които трябва да се решат някои технически проблеми.

Широколюбовният достъп и способността на доставчиците да осигурят пълна свързаност е предпоставка за навлизането на телемедицината. Когато всички могат да ползват широколюбовни услуги, телемедицината може евентуално да се превърне в обществено благо, което да е достъпно за всички. Свързаността с различни географски райони, включително селски и крайно отдалечени региони, е предварително условие за прилагането на телемедицината и за универсален достъп на всички лица до здравни услуги.

Оперативната съвместимост и стандартизацията в телемониторинга са от решаващо значение за широко разпространено използване на технологиите, като им позволяват да се възползват от единния пазар и да допринесат за неговото завършване. Използването на съществуващи стандарти и приемането на нови стандарти и стандартизираните процедури за постигане на оперативна съвместимост следва да се подпомага от организациите за разработване на стандарти с активното участие на промишлеността. Необходими са координирани действия на Общността, както дори изрично се призова в предложението за директива относно правата на пациентите при трансгранично здравно обслужване.

Нужно е да се изгради доверие в нови и иновативни технологии и основаващи се на ИКТ услуги чрез обстойно изпитване, договорени стандарти и широко възприет процес на сертифициране. Това важи особено за устройствата за телемониторинг (Terziev, Simeonov, 2019-a).

6. РАЗВИТИЕ НА ТЕЛЕМЕДИЦИНАТА В БЪЛГАРИЯ.

GSM сензор, разработен специално за общо-практикуващи лекари измерва кръвно налягане и прави ЕКГ в реално време.

Уредът Check Point Cardio е компактен, изключително прецизен и носенето му не нарушава естествения ритъм на живот на пациентите. Данните се регистрират постоянно и се изпращат в специализиран телемедицински център, където в реално време професионалисти - кардиолози правят мониторинг. На негова база след приключване на наблюдението се изготвя електронно досие на пациента и диагноза от специалист, която се изпраща до общопрактикуващия лекар. В случай на спешност телемониторингът позволява да се реагира незабавно. (Бозова, 2017) За хронично-болните и рисковите пациенти телемониторингът може да се прави с неограничена продължителност и да се използва за профилактика на кризисни ситуации, както и за прецизна и задълбочена диагностика и последващо лечение.

Новият уред, заедно с логистичната база в телемедицинския център на Check Point Cardio, позволяват на пациентите вместо да ходят при кардиолог, кардиологът да е при тях през цялото време.

Иновативната услуга е важна крачка към постигането на качествено нов тип медицинска грижа, базирана на високите технологии и насочена към превенция и профилактика, водеща до намаляване на внезапната смъртност и тежките сърдечни заболявания (Петкова – Георгиева, 2017).

В България услугата се въвежда от Check PointCardio с подкрепата на VIVACOM като доставчик на мобилната услуга, която осъществява постоянната връзката между пациента, носещ устройството и медицинския център. Предвидени са няколко подходящи пакетни услуги, с които се предлага апаратът, съобразени с нуждите на различните потребители. Устройството е изключително подходящо за общо - практикуващите лекари, които могат да го предоставят на свои пациенти и да следят показателите им за определен период от време. Check PointCardio може да бъде закупен свободно и от всеки потребител, който има желание да следи постоянно сърдечната си дейност и да получава анализ на данните от специализирания медицински център. Уредът е полезен също за всички болници, които искат да осигурят на пациентите си детайлно изследване на сърдечната дейност и превенция на широко разпространените в България кардиологични заболявания.

Партньорството на VIVACOM с Check Point Cardio е поредната стъпка на компанията в сферата на телемедицината (Karadzheva, Vozhilova, 2019). Телекомът вече има реализирани редица проекти с различни болници в страната за създаване на електронни картони на пациенти, дистанционен достъп на лекарите до информацията, както и отдалечен мониторинг и възможности за предписване на лечение. Подобни иновативни решения полагат основата на е-здравеопазването и спомагат за осигуряването на равен достъп до здравни услуги на всички потребители, независимо от географското им положение.

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ – АНАЛИЗ И ИЗВОДИ.

От изложеното до тук могат да се направят следните изводи:

Телемедицината съчетава върховите постижения в областта на високите технологии с най-съвременните постижения в областта на медицинската диагностика. Същевременно тя е безпроблемно приложима и за пациенти-туристи.

Очевидно процесът на развитие на телемедицината върви с много бързи темпове и поради това е необходимо непрекъснато да се следят новостите в тази област. Това е едно сериозно предизвикателство в световен мащаб за учените (лекари и инженери) както в научните им изследвания, така и в работата им като университетски преподаватели, за да се осигурява непрекъснатото възпроизвеждане и развитие на научния потенциал.

Изграждането на глобална система за телемедицина е едно от предизвикателствата на новото столетие. Такъв проект е в съответствие не само с общата тенденция за глобализация в обществото и с бурното развитие на информационните технологии, но и в съответствие със стремежа за все по-високо качество на медицинското обслужване.

В същото време се открояват и негативи между потенциалните възможности на телемедицината и мащаба на нейното практическо използване: проблеми на съвместимостта и стандартизиране на използваните в телемедицината устройства и технологии; недостатъчно развита регулаторна рамка и липсата на международни стандарти и в резултат на това голям брой некачествени и ненадеждни решения; пациентите не са готови да използват нов тип медицинска услуга; въпроси, свързани със защитата на данните и поверителността.

ЛИТЕРАТУРА

- Бозова Г. (2017). Медицински грижи за корабкрушенци. // *Авиационна, морска и космическа медицина*, 2017/2, стр. 58-62, ISSN 1314-5819 (Print).
- Бозова Г. (2018). Малария – профилактика и лечение за корабния състав и пасажерите. // *Авиационна, морска и космическа медицина*, 2018/2, стр. 47-53, ISSN 1314-5819 (Print).
- Караджова, З., Петкова – Георгиева, С. (2016). Здравният туризъм в контекста на националното потребление. // *международна научна конференция на тема: Членството на България в Европейския съюз: девет години по-късно*, УНСС, София, 2016, стр. 397 - 405, ISBN 978-954-644-976-4 (Print).
- Петкова – Георгиева, Ст. (2017). Икономика на здравеопазването. // *Университетско издание на „Проф. д-р Асен Златаров”*, Бургас, 2017, 214 стр., ISBN 978-619-7123-75-3.
- Янакиева, А. (2017а). Стратегически подход за оценяване конкурентоспособността на здравно – възстановителните организации. // *академично списание „Управление и образование”*, 13 (1), Бургас, 2017, стр. 176-181, ISSN 13126121 (Print).
- Янакиева, А. (2018). Здравният туризъм в България – условия, възможности, перспективи. // *Академично списание „Управление и образование“*, Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, 2018, стр. 113 – 120, ISBN 13126121.

-
- Karadzhova, Z., Bozhilova, Z. (2019). Opportunities of health tourism for prevention and treatment of diseases through peloid therapy. // *Management and Education*, vol. 15(2), Burgas, pp. 60 – 66, ISSN 13126121 (Print).
- Petkova – Georgieva, S. (2017b). The Importance of the Conceptual Controlling Model in the Health and Care Management System Using as an Example the Management of a Hospital. // *Annual of University “Prof. Dr. Assen Zlatarov”*, Burgas, Bulgaria, 2017, v. XLVI (2), pp. 109 - 114, ISSN 1312-1359 (Print).
- Терзиев, В., Ничев, Н., Симеонов, С. (2018a). Теоретични основи и модели на осигурителните системи. // Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността” 25-26 октомври 2018 г., Научно направление „Социални и правни аспекти на сигурността и отбраната”, НБУ „Васил Левски”, Велико Търново, България, 4, 2018, стр. 138-145, ISSN 2367-7465.
- Терзиев, В., Ничев, Н., Симеонов, С. (2018b). Здравеопазването като част от системите за социална защита – сравнителен анализ на развитието в страните от Европейския съюз. // Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността” 25-26 октомври 2018 г., Научно направление „Социални и правни аспекти на сигурността и отбраната”, НБУ „Васил Левски”, Велико Търново, България, 4, 2018, стр. 146-159, ISSN 2367-7465.
- Терзиев, В., Ничев, Н., Симеонов, С. (2018c). Историческо развитие на пенсионното осигуряване на военнослужещите в България. // Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността” 25-26 октомври 2018 г., Научно направление „Социални и правни аспекти на сигурността и отбраната”, НБУ „Васил Левски”, Велико Търново, България, 4, 2018, стр. 160-172, ISSN 2367-7465.
- Terziev, V., Vanabakova, V., Georgiev, M. (2018d). Modern dimensions of social policies. // *International journal scientific papers Vol 23.4 Promoted in Budva, Montenegro 24-27.05.2018*, IKM - Skopje, 23, 2018, N 4, pp. 935-944, ISSN 1857-923X (for e-version) ISSN 2545- 4439 (for printed version).
- Terziev, V., Vanabakova, V., Georgiev, M. (2018e). Social support as part of social policy. // *International journal scientific papers Vol 23.4 Promoted in Budva, Montenegro 24-27.05.2018*, IKM - Skopje, 23, 2018, N 4, pp. 973-980, ISSN 1857-923X (for e-version) ISSN 2545 - 4439 (for printed version).
- Terziev, V., Vanabakova, V., Georgiev, M. (2018f). Structure of the social welfare system in Bulgaria. // *International journal scientific papers Vol 23.4 Promoted in Budva, Montenegro 24-27.05.2018*, IKM - Skopje, 23, 2018, N 4, pp. 1275-1281, ISSN 1857-923X (for e-version) ISSN 2545 - 4439 (for printed version).
- Terziev, V., Simeonov, S. (2019). The characteristics of social activities and policies. // 21 st International scientific conference: The teacher of the future, Budva, Montenegro, (07-09.06.2019), Institute of knowledge management – Skopje, Macedonia, 31, 2019, 6, pp. 1911-1916, ISSN 1857-923X (for e-version), ISSN 2545 – 4439 (for printed version).
- Terziev, V., Simeonov, S. (2019a). Difficulties in defining social work. // 21 st International scientific conference: The teacher of the future, Budva, Montenegro, (07-09.06.2019), Institute of knowledge management – Skopje, Macedonia, 31, 2019, 6, pp. 1989-1995, ISSN 1857-923X (for e-version), ISSN 2545 – 4439 (for printed version).